



EVROPSKI PAKT ZA DUŠEVNO ZDRAVJE IN DOBRO POČUTJE

EU konferenca na visoki ravni

SKUPAJ ZA DUŠEVNO ZDRAVJE IN DOBRO POČUTJE

Bruselj, 12-13 junij 2008



Slovensko predsedstvo EU 2008
Slovenian Presidency of the EU 2008
La Présidence slovène de l'UE 2008



EVROPSKI PAKT ZA DUŠEVNO ZDRAVJE IN DOBRO POČUTJE

Sodelujoči na EU konferenci na visoki ravni «Skupaj za duševno zdravje in dobro počutje», Bruselj, 13. junij 2008, se zavedamo, kako pomembna sta duševno zdravje in dobro počutje za Evropsko unijo, njene države članice, interesne skupine in državljane.

I - UGOTAVLJAMO, DA

- Je duševno zdravje človekova pravica. Državljanom omogoča, da se dobro počutijo, živijo kakovostno in so zdravi. Spodbuja učenje, delo in sodelovanje v družbi.
- Je raven duševnega zdravja in dobrega počutja prebivalstva ključni vir za uspeh EU kot skupnosti in gospodarstva, ki temelji na znanju. Gre za pomemben dejavnik za uresničitev ciljev Lizbonske strategije glede rasti in delovnih mest, družbene kohezije in trajnostnega razvoja.
- So duševne motnje v EU v porastu. Ocenjuje se, da danes skoraj 50 milijonov državljanov (okrog 11 % prebivalstva) doživlja duševne motnje, ženske in moški pa razvijajo in kažejo različne znake. Depresija že predstavlja najbolj pereč zdravstveni problem v mnogih državah članicah EU.
- Samomor ostaja eden od glavnih vzrokov smrti. V EU letno zabeležijo 58.000 samomorov, ¾ vseh samomorov naredijo moški. Osem držav članic je med petnajstimi državami z najvišjo stopnjo samomorov moških na svetu.
- Duševne motnje in samomori povzročajo nepopisno trpljenje posameznikom, družinam in skupnostim, hkrati pa so duševne motnje eden od glavnih vzrokov invalidnosti. Duševne motnje predstavljajo veliko breme za zdravstvene, izobraževalne in gospodarske sisteme, sisteme trga delovne sile ter socialnovarstvene sisteme po vsej EU.
- Dopolnilni ukrepi in skupna prizadevanja na ravni EU lahko pomagajo državam članicam pri soočanju s temi izzivi tako, da pri prebivalstvu spodbujajo dobro duševno zdravje in dobro počutje, okrepijo preventivne ukrepe in samopomoč, nudijo podporo ljudem, ki se spopadajo s težavami v duševnem zdravju, in njihovim družinam, pa tudi z ukrepi držav članic preko storitev zdravstvenega in socialnega varstva ter zdravstvene oskrbe.

II - STRINJAMO SE, DA

- Je potreben odločen politični korak, da postaneta duševno zdravje in dobro počutje ključna prednostna naloga.
- Je treba razviti ukrepe za duševno zdravje in dobro počutje na ravni EU s pomočjo pristojnih oblikovalcev politike in interesnih skupin, vključno s tistimi z zdravstvenega, izobraževalnega, socialnega in pravosodnega sektorja, socialnimi partnerji ter organizacijami civilne družbe.
- Imajo ljudje, ki so se soočali s težavami v duševnem zdravju, dragocene izkušnje in morajo odigrati aktivno vlogo pri načrtovanju in izvajanju ukrepov.
- Je treba duševno zdravje in dobro počutje državljanov in skupin, vključno z vsemi starostnimi skupinami, obema spoloma, osebami z različnim etničnim izvorom in socialnoekonomskimi skupinami spodbujati na osnovi ciljnih intervencij, ki upoštevajo in spoštujejo raznolikost evropskega prebivalstva.
- Je treba izboljšati znanje o duševnem zdravju: z zbiranjem podatkov o stanju duševnega zdravja pri prebivalstvu in naročanjem raziskav o epidemiologiji, vzrokih, determinantah in posledicah duševnega zdravja in slabega duševnega zdravja, možnostih ukrepanja in najboljših praksah znotraj in izven zdravstvenih in socialnih sektorjev.

III - POZIVAMO K UKREPANJU NA PETIH PREDNOSTNIH PODROČJIH

I - PREPREČEVANJE DEPRESIJE IN SAMOMORA

Depresija je ena od najbolj pogostih in resnih duševnih motenj ter vodilni dejavnik tveganja za samomorilno vedenje. V EU vsakih 9 minut umre en državljan zaradi samomora. Po oceni je število poskusov samomora višje za desetkrat. Poročane stopnje samomorov v državah članicah se razlikujejo s faktorjem 12.

Oblikovalci politik in interesne skupine so pozvani k izvajanju ukrepov za preprečevanje samomora in depresije, vključno z naslednjimi:

- Izboljšati usposobljenost zdravstvenih strokovnjakov in ključnih akterjev v socialnem sektorju za duševno zdravje;
- Omejiti dostop do potencialnih sredstev za samomor;

- Izvajati ukrepe za ozaveščanje širše javnosti, zdravstvenih strokovnjakov in ostalih vpletenih sektorjev o duševnem zdravju;
- Izvajati ukrepe za zmanjšanje dejavnikov tveganja, kot so prekomerno pitje alkohola, zloraba drog in socialna izključenost, depresija in stres;
- Nuditi podporne mehanizme po poskusu samomora in žalujočim, kot so na primer telefonske številke za pomoč pri čustveni stiski.

II - DUŠEVNO ZDRAVJE MLADINE IN IZOBRAŽEVANJE

Temelji za doživljenjsko duševno zdravje se postavijo v zgodnjih letih. Do 50 % duševnih motenj se začne med odraščanjem. Težave v duševnem zdravju se pojavijo pri 10-20 % mladine, pri čemer so stopnje višje pri prikrajšanih skupinah prebivalstva.

Oblikovalci politik in interesne skupine so pozvani k izvajanju ukrepov glede duševnega zdravja mladine in izobraževanja, vključno z naslednjimi:

- Zagotoviti sheme za zgodnje ukrepanje v celotnem izobraževalnem sistemu;
- Oblikovati programe za spodbujanje starševske vzgoje;
- Spodbuditi usposabljanje strokovnjakov, ki delujejo na zdravstvenem, izobraževalnem, mladinskem in ostalih odgovornih sektorjih, o duševnem zdravju in dobrem počutju;
- Spodbuditi integracijo psihosocialnega učenja v dejavnosti v učnem načrtu in izven njega in v kulture vrtcev in šol;
- Programi za preprečevanje zlorabe, ustrahovanja in nasilja nad mladimi in njihove izpostavljenosti socialni izključitvi;
- Spodbuditi sodelovanje mladih na področju izobraževanja, kulture, športa in zaposlovanja.

III - DUŠEVNO ZDRAVJE NA DELOVNEM MESTU

Zaposlitev je koristna za fizično in duševno zdravje. Duševno zdravje in dobro počutje delovne sile je ključni vir za produktivnost in inovativnost v EU. Hitrost in narava dela se spreminjata, kar vodi do obremenitev duševnega zdravja in dobrega počutja. Potrebni so ukrepi za obvladovanje vedno večje odsotnosti z dela in nezmožnosti za delo, prav tako pa je treba izkoristiti neizrabljen potencial za izboljšanje produktivnosti, ki je povezan s stresom in duševnimi motnjami. Delovno mesto igra glavno vlogo pri socialni izključitvi ljudi s težavami v duševnem zdravju.

Oblikovalci politik, socialni partnerji in interesne skupine so pozvani k izvajanju ukrepov glede duševnega zdravja na delovnem mestu, vključno z naslednjimi:

- Izboljšati organizacijo dela, organizacijske kulture in prakso vodenja za spodbujanje duševnega dobrega počutja na delovnem mestu, vključno z usklajevanjem dela in družinskega življenja;
- Izvajati programe duševnega zdravja in dobrega počutja skupaj s programi za oceno tveganja in preprečevanje situacij, ki lahko imajo neželene učinke na duševno zdravje delavcev (stres, neprimerno vedenje, kot je nasilje ali nadlegovanje na delovnem mestu, alkohol, droge), in shemam zgodnjega ukrepanja na delovnem mestu;
- Izvajati ukrepe za podporo zaposlovanja, zadrževanja ali rehabilitacije in vrnitve na delovno mesto pri ljudeh s težavami ali motnjami v duševnem zdravju.

IV - DUŠEVNO ZDRAVJE STAREJŠIH LJUDI

Prebivalstvo EU se stara. Starost lahko s seboj prinaša določene dejavnike tveganja za duševno zdravje in dobro počutje, kot so izguba socialne podpore družine in prijateljev ter pojav fizičnih ali nevrodegenerativnih bolezni, kot so Alzheimerjeva bolezen in ostale oblike demence. Stopnja samomorov je pri starejših ljudeh visoka. Spodbujanje zdravega in aktivnega staranja je ena od ključnih političnih ciljev EU.

Oblikovalci politik in interesne skupine so pozvani k izvajanju ukrepov glede duševnega zdravja starejših ljudi, vključno z naslednjimi:

- Spodbuditi aktivno sodelovanje starejših v življenju skupnosti, vključno s spodbujanjem njihove fizične aktivnosti in priložnostmi za izobraževanje;
- Razviti fleksibilne sheme upokojevanja, ki starejšim omogočajo, da ostanejo na delovnem mestu dlje, bodisi s polnim bodisi s polovičnim delovnim časom;
- Izvajati ukrepe za spodbujanje duševnega zdravja in dobrega počutja pri starejših ljudeh, za katere se skrbi (zdravstvena in/ali socialna skrb) v okviru skupnosti in ustanov;
- Izvajati ukrepe za podporo negovalcev.

V - BORBA PROTI STIGMI IN SOCIALNI IZKLJUČENOSTI

Stigma in socialna izključenost sta dejavnika tveganja in posledici duševnih motenj, ki lahko predstavljata visoke ovire pri iskanju pomoči in okrevanju.

Oblikovalci politik in interesne skupine so pozvani k izvajanju ukrepov za bojevanje proti stigmati in socialni izključenosti, vključno z naslednjimi:

- Podpirati kampanje in dejavnosti proti stigmatizaciji, na primer prek medijev, šol in na delovnem mestu za spodbujanje integracije ljudi z duševnimi motnjami;

- Razviti službe za duševno zdravje, ki so dobro vključene v družbo, postavljajo posameznika v središče in delujejo tako, da je preprečena stigmatizacija in izključitev;
- Spodbuditi aktivno vključevanje ljudi s težavami v duševnem zdravju v družbo, vključno z izboljšanjem njihovega dostopa do ustreznih priložnosti za zaposlitev, usposabljanje in izobraževanje;
- Vključitev ljudi s težavami v duševnem zdravju in njihovih družin ter negovalcev v ustrezne politike in postopke odločanja.

IV - LANSIRAMO EVROPSKI PAKT ZA DUŠEVNO ZDRAVJE IN DOBRO POČUTJE

Pakt pripisuje glavno odgovornost za ukrepanje na tem področju državam članicam. Vendar pa pakt gradi na potencialu EU za informiranje, spodbujevanje najboljše prakse in ukrepov držav članic in interesnih skupin in pomaga pri naslavljanju skupnih izzivov ter spoprijemanju z neenakostmi v zdravju.

Referenčni kontekst za pakt je pravni red politike EU v zvezi z duševnim zdravjem in dobrim počutjem, ki se je razvil prek spodbud politik Skupnosti v zadnjih letih, skupaj z obvezo ministrov za zdravje držav članic iz deklaracije SZO o duševnem zdravju za Evropo iz leta 2005 in ustreznimi mednarodnimi akti, kot je Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov.

Pakt združuje evropske ustanove, države članice, interesne skupine z ustreznih sektorjev, vključno z ljudmi s tveganjem za izključitev zaradi duševnega zdravja, in raziskovalno skupnost, s tem pa podpira in spodbuja duševno zdravje in dobro počutje. Gre za odraz njihove predanosti dolgoročnemu procesu izmenjave, sodelovanja in uskladitve ključnih izzivov.

Pakt naj bi olajšal nadzorovanje trendov in dejavnosti v državah članicah in med interesnimi skupinami. Na osnovi evropske najboljše prakse naj pomaga s priporočili za dejavnosti za napredek pri naslavljanju svojih prednostnih tem.

V - ZATO POZIVAMO

- Države članice skupaj z ostalimi vpletenimi akterji s sektorjev in iz civilne družbe EU ter mednarodne organizacije, da se pridružijo Evropskemu paktu za duševno zdravje in dobro počutje in prispevajo k njegovemu izvajanju;
- Evropsko komisijo in države članice, skupaj s pomembnimi mednarodnimi organizacijami in interesnimi skupinami:
 - da ustanovijo mehanizem za izmenjavo informacij;
 - da skupaj določijo dobre prakse in dejavnike uspeha pri ukrepih politike in interesnih skupin za naslavljanje prednostnih tem pakta in da razvijejo ustrezna priporočila in akcijske načrte;
 - da sporočijo rezultate tega dela preko vrste konferenc o prednostnih temah pakta naslednja leta;
- Evropsko komisijo, da v letu 2009 izda predlog za priporočilo Sveta o duševnem zdravju in dobrem počutju;
- Predsedstvo, da obvesti Evropski parlament in Svet ministrov ter Evropski ekonomsko-socialni odbor in Odbor regij o postopkih in rezultatih te konference.

